

**Ontoloji nedir?
Ontoloji ile Metafizik
arasındaki fark
ve
Hartmann'ın YENİ
ONTOLOJİSİ**

**Yener Orkunoğlu
17 Nisan 2024**

'Bilimci, nasıl oldu da neyin bilgisini, kimin için nasıl ürettiğini unutarak ya da önemsemeyerek, yapmakta olduğu işi yapageliyor olmanın rahatsızlığını artık hissetmez oldu.'

'Felsefe olmadan bilim kördür; bilim olmadan felsefe boştur..'

'Ancak ontolojiden yoksun olan felsefe ve bilim, gerçekliği kavrayamadığı için yanlış yollara saplanmak zorunda kalır.'

Konular

1. Ontoloji Nedir? Metafizik ile farkı nedir?
2. Nicolai Hartmann
  - a. *Kısa Biyografi*
  - b. *Yeni Ontoloji*
  - c. *Özgürlük Ontolojisi*

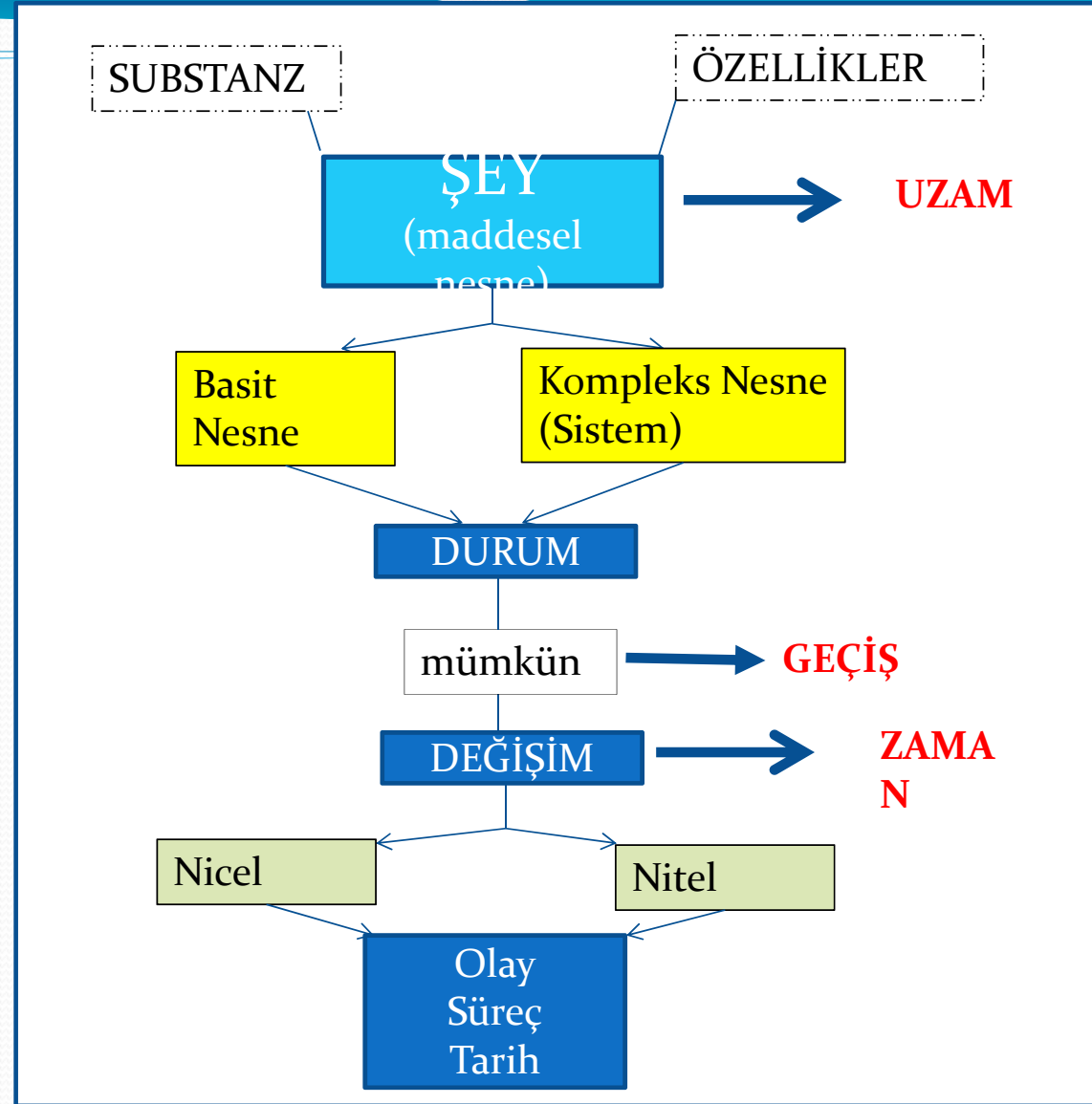
Ontoloji Nedir?

Ontoloji, Yunanca
ONTOS (Varlık) ile
LOGOS (Akıl, Söz, Düşünme)
sözcüklerinin birleşmesinden kaynaklanan bir kavramdır.

Dolayısıyla Ontoloji, **varlığın bilgisine** ulaşma, *varlık üzerine düşünmek, varlığın değişimlerinin nedenlerini açıklayan bir öğretilerdir.*

Varlığın bilgisine ulaşmak, varlığın doğasını-özünü, varlığın yapısını, en genel özelliklerini ve varlığın dayandığı ilkeleri anlamayı gerektirir.

Bu nedenle, ontoloji, aynı zamanda **VARLIK FELSEFESİ, VARLIK ÖĞRETİSİ, VARLIK BİLİMİ** olarak da adlandırılır.

Antik Yunan - Ontoloji

Antik çağda DOĞA FİLOZOFARINDA **ontoloji**,
epistemolojiden (bilgi teorisi) **daha öncelikliydi**.
Dolayısıyla varlık, bilişten önce geliyordu.

'ARKHE' – ilk kaynak Nedir?

• Tales	: SU
• Anaximandros	: APEIRON,
• Hrakleitos	: OLUŞ VE LOGOS,
• Demokritos	: ATOMLAR VE BOŞLUK
• Aristoteles	: MADDE VE FORM

Metafizik - Ontoloji

- **Metafizik** sözcüğünü Aristoteles (MÖ 384-322) hiç kullanmadı. Aristoteles, **İLK FELSEFE“den (philosophie primus)** bahsetti.
- 5 Asır sonra, yani MS birinci asırda Aristoteles’in eserlerini düzene koyan Rodoslu **Andronikos**, BAŞLIĞI olmayan bir esere, FİZİK kitabından sonra gelen anlamında **Metafizik sözcüğünü** kullandı.
- **Ontoloji** kavramını ilk kullananlardan biri 18. yy filozoflarından olan Alman filozofu Christian Wolff idi.

Ontoloji- Metafizik ilişkisi

Ontoloji kavramı yerine Ortaçağ'da Hıristiyanlığın etkisi ile METAZİK sözcüğü yaygınlık kazandı.

Geleneksel anlayışa göre ontoloji metafiziğin bir parçasıdır. Bir bütün olarak metafizik ise, öncelikle var olanı herhangi bir konu sınırlaması olmaksızın ele alan bilimdir. Metafizik varlığın bütünüyle ilgilenir Dolayısıyla varlıktan ne anlaşıldığına göre metafizik yorumlanır.

Metafiziğin yaygın 3 anlamı:

- Metafizik = Ontoloji + Teoloji + Kozmoloji
- Metafizik = Teoloji
- Metafizik = Ontoloji

Ontoloji- Metafizik arasındaki fark

Ontoloji, varlığın rasyonel olarak kavranabilir özellikleriyle ilgilenir.

Metafizik ise, esas olarak rasyonel olmayan ve kavranamayan (tanrı, -ölümsüz ruh vb..) konularla uğraşır.

Dolayısıyla metafizik, gerçek varlığı ıskalar.

Christian Wolff (1679-1745)

- *Tanrıya, dine, teolojiye dayanmayan bir ahlak anlayışını savundu. Çin felsefesi (Konfüçyüs, Menzius) üzerine yaptığı bir konuşmada Çin'deki ahlak anlayışının örnek alınmasını ileri sürdü. Bu konuşma başına bela oldu.®*
- *Metafiziği parçaladı; Ontolojiyi, Teolojiden kurtaran ilk Alman filozofu.*
- *Üç tür bilgi olduğunu ileri sürdü:*
  1. **Tarihsel bilgi:** İster maddi dünyada ister maddi olmayan tözlerde olsun, olanın ve olanın bilgisi.
  2. **Felsefi bilgi:** Var olanın ve oluşan şeyin nedenine ilişkin bilgi.
  3. **Matematiksel bilgi:** Sevlerin niceliğine ilişkin bilgi.

VARLIK nedir?

Varlık hakkında üç temel görüş vardır:

- I. **VARLIK = MADDE** (Doğa, Toplum, İnsan)
- II. **VARLIK = TANRI** (Ruh, Bilinç)
- III. **VARLIK= MADDİ VARLIK + İDEEL VARLIK** (Hartmann)

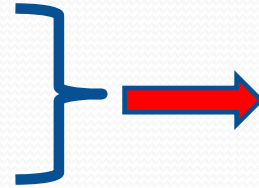
Nicolai Hartmann'da VARLIK unsurları

SEİN = VARLIK (Belirlenimsiz Varlık)

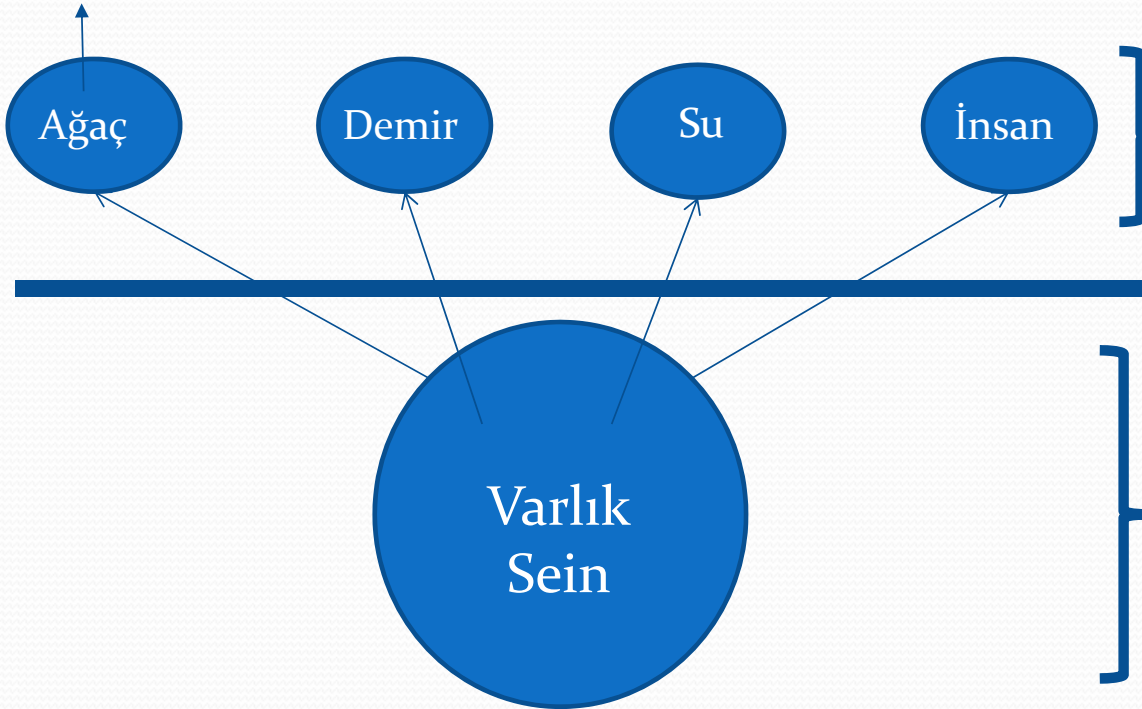
DASEIN = (Belirlenimli Varlık)

SOSEİN = (Somut Varlık)

SEİNSMOMEMENTE:DASEİN ve SOSEİN

SOSEİN: belirlenimli Dasein
Nasıl bir varlık? (Nasıllık)

DASEİN: belirlenimli varlık
Belirlenimi Nedir? (Nelik)

SEİN : Belirlenimsiz varlık

Modern Felsefe – Epistemolojiye kayış

Descartes'tan ve özellikle Kant'tan bu yana
öncelik değişmiştir:

Epistemoloji ontolojiden daha **önceliklidir**

Ontolojiye dayanmayan **Epistemoloji**, dünyaya
Varlığa, dışarıdan bilgi taşmaya çalışır ve
varlıkla gerçek bir ilişki kuramaz.

Bilgi, gerçekte özne ile bir nesne arasındaki
ontolojik bir ilişkidir

Epistemoloji- Gnesoloji

Epistemoloji, varlığa, dışarıdan bilgi taşımaya çalışır ve varlıkla gerçek bir ilişki kuramaz.

Gnesoloji, bilginin varlıkta saklı olduğunu ve bunun özne tarafından açığa çıkarıldığını ileri süren bilgi teorisidir.

Nicolai Hartmann'ın Yeni Ontolojisi (4 Katmanlı Varlık Teorisi)

Eskiden Yeni-Kant'çı olan Hartmann, epistemolojik yaklaşımı eleştirerek VARLIK sorununu **tekrar merkeze** yerleştirir.

Hartmann, Aristoteles'in **Ontolojisi** ile Hegel'in **Geist** kavramlarını kullanarak kendi Yeni Ontolojisini kurmuştur

Nicolai Hartmann kimdir?

- Nicolai Hartmann, 1882 yılında Riga kentinde dünyaya geldi.
- O yıllar Riga, Rus çarlığının egemenliği altındaydı.
- Bugün Riga, Lettland'ın başkenti.
- Petersburg kentinde Alman lisesinde okula gitti.
- 1905 Devriminden sonra Almanya'ya Marburg kentine gitti.
- Klasik dilbilimi ve felsefe okur. Ancak matematik, astronomi ve fizikle ilgilenir.
- 1907'de Yeni-Kantçı filozof H. Cohen'un yanında doktora tezini yazar.
- 1909' da doçent, 1920'de de **Marburg** Üniversitesi'nde profesör olur.
- 1925'de Köln'de M. Scheler ile birlikte hocalık yapmaya başlar;
- 1931'de Berlin ve 1945'de Göttingen'de faaliyetlerine devam eden N. Hartmann 1950 yılında Göttingen'de hayata gözlerini yumar.

Türkiye’de takipçileri

Türkiye’de Nicolai Hartmann’ın görüşlerini benimseyen ilk felsefeci: **TAKİYETTİN MENGÜŞOĞLU (1905-1984)**.

Eserleri

- Kant'ın Felsefesi
- Kant ve Scheler'de İnsan Problemi
- İnsan Felsefesi
- Felsefeye Giriş
- Değişmez Değerler, Değişen Davranışlar

Nicolai Hartmann, tek-yanlı felsefelere karşı

- Marburg Üniversitesi, 20. yüzyılın başında hem Hegel felsefesinin hem de Marksizm'in etkisini kırmak için oluşmuş Yeni-Kantçı felsefenin merkeziydi. Önce Yeni-Kantçıdır, daha sonra ondan uzaklaşır.
- Hartmann, 5 felsefi akımın (Aristoteles, Kant, Husserl, Heidegger ve Amerikan Pragmatizm) yetersizliğini gösterdi.
- Ona göre geçmişteki tüm felsefi akımlar tek-yanlıydı. Tek yanlı olarak, ya madde, ya düşünce, ya da birey olarak insanı vd. felsefenin temeli yapılmıştı.

Tek-yanlı felsefelerin eleştirisi

Hartmann'a göre **Eski** Antropoloji, Pozitivizm, Sosyoloji, Fenomenoloji ve Epistemoloji tek yanlı.

- ✓ **Eski Antropoloji**, insanı temel alırken, doğayı ve toplumu görmezden gelir.
- ✓ **Pozitivizm**,
  - Görülebilir e algılanır şeyleri temel alırken, algılanamayan ama var olan şeyleri görmezden geldi
  - Pozitivizm, doğa yasaları yerine, doğa bilimimin yasalarıyla ilgilendiği için, gerçek doğayı unuttu.
- ✓ **Sosyoloji**, toplumu incelerken, doğa, coğrafya, ve bireyi görmezden gelir.
- ✓ **Fenomonoloji**, varlığın kendisiyle değil, görünüşleriyle ilgilenir.
- ✓ **Epistemoloji**, bilginin nasıl oluştuğu konusuyla ilgilenirken, bilginin diğer bir kaynağı olan varlığı görmezden gelir.

VARLIK İLE İLGİLİ DİĞER KAVRAMLAR

Seinsmomente : Dasein und Sosein
Seinsweisen : Realität und Idealität
Seinsmodi : Möglichkeit, Wirklichkeit, Notwendigkeit

Varlık anları : Var olma ve Öyle olma
Varoluş biçimleri : Gerçeklik ve İdeallik
Varlık kipler : Olasılık, Gerçeklik, Zorunluluk

N. Hartmann'ın Ontolojisi:

Dünyanın Birliği	Reel Varlıklar	Maddi Olmayan Varlıklar	Mekânsız	Tinsel Dünya (Felsefe, Hukuk, Siyaset, Sanat vd.)
		Maddi Varlık	Mekânsal	Psikolojik- Ruhsal dünya
				Organik Dünya (Canlılar Dünyası)
	İdeal Varlıklar	Matematik, Mantık, Etik, Estetik, Değerler		

Hartmann, yaygın olan **madde-düşünce** ayrımını yetersiz bulur.

Çünkü **MADDE** kavramı, **cansız** varlıklar ile **canlı** varlıklar arasında ayrım yapmadan yoksundur.

DÜŞÜNCE kavramı da **psikolojik-ruhsal** alan ile **tinsel** alan arasında ayrıma olanak tanımıyor..

Reel Varlık, hem maddi hem de maddi olmayan varlıkları içerir.

N. Hartmann'ın Ontolojisinde Reel ve İdeel Varlık

Reel Varlık	Maddi Varlık	Tikel cisimler (ağaç, taş, masa)	• Real olan her şey tikeldir. Bir defaya mahsus olan • Zaman içinde var olan • Gelip-Geçici olan • Tekrarlanması imkansız olan
	Maddi Olmayan Varlık	Yeşil rengi, maddi değildir, ama reeldir	
İdeel Varlık	Mantık, Etik		• Bireysellikten yoksundur • Geneldir/Tümeldir

N. Hartmann'ın Ontolojisi:

Varlık katmanları ve alanları

Mekânsız Dünya	Geist (Tin) Dünyası	4. Katman	İnsan-toplum-devlet	Geist katmanı üç bileşenden oluşur: 1. Bireyse Tin 2. Nesnel Tin (Devlet, Toplum) 3. Nesneleşmiş Tin (Din, hukuk, sanat, kültür)
	Psikolojik-Ruhsal Dünya	3. Katman	Hayvan	Hayvan, maddi Canlı İçgüdü ve şuuru olan bir varlıktır
Mekânsal Dünya	Organik Dünya	2. Katman	Bitkiler	Bitkiler, 2 katmanlı varlıklar
	İnorganik Dünya	1. Katman	Bütün Evren	Elektronlar, protonlar ve nötronlarla başlar. Atomlar, moleküllerden geçerek, yıldız kümelerine gezegen sistemleri, sarmal bulutlara içeren cansız dünya..

N. Hartmann'ın Ontolojisi:

Varlık katmanları ve alanları

Mekânsız Dünya	Geist (Tin) Dünyası	4. Katman	İnsan- toplum- devlet	İnsan, • Manevi-ahlaki-akılsal + • hayvani • biyolojik • maddi varlıktır
	Psikolojik- Ruhsal Dünya	3. Katman	Hayvan	
Mekânsal Dünya	Organik Dünya	2. Katman	Bitkiler	Hayvan, • maddi • Canlı • İçgüdü-şuuru-pratik zekası olan bir varlıktır Ancak hayvan, akılsal-manevi yeteneklerden yoksundur.
	İnorganik Dünya	1. Katman	Bütün Evren	

N. Hartmann'ın Ontolojisi:

Varlık katmanları ve alanları

Mekânsız Dünya	Geist (Tin) Dünyası	4. Katman	İnsan-toplum-devlet
	Psikolojik-Ruhsal Dünya	3. Katman	Hayvan
Mekânsal Dünya	Organik Dünya	2. Katman	Bitki
	İnorganik Dünya	1. Katman	Bütün Evren

Tin Dünyası, aşağıdaki 3 katman üzerinde yükselir.

Psikolojik- Ruhsal Dünya, aşağıdaki 2 katman olmadan gerçekleşmez. Ayrıca mekânsal olmadığı ve içsel olduğu için aşağıdaki 2 katmandan ayrılır.

En alt katman koşulsuz olandır. Diğer katmanlar onun üzerinde yükselir.

N. Hartmann'ın Ontolojisi: Tek-Yanlılığa karşı

Mekânsız Dünya	Geist (Tin) Dünyası	<i>Felsefe</i>	<i>Rationale SEELE</i>	<i>İdealizm</i>
	<i>Psikolojik-Ruhsal Dünya</i>	<i>Psikoloji</i>	<i>Animalische SEELE</i>	<i>Psikoloşizm</i>
Mekânsal Dünya	<i>Organik Dünya</i>	<i>Biyoloji</i>	<i>Vegatative SEELE</i>	<i>Vitalizm</i>
	İnorganik Dünya	<i>Fizik</i>		<i>Materyalizm</i>

Yalnızca manevi varlıktan (düşünce vb.) hareket eder. Maddi evreni, kozmosu açıklayamaz.

İdealizm, 'MADDİ GÜÇ' yasasını görmezden gelir.

Yalnızca maddeden hareket eder. Ruhi ve fikri hayatı açıklayamaz. Onları maddeye indirger.

Materyalizm, ÖZGÜRLÜK yasasına aykırıdır.

- Sadece maddeden veya sadece düşünceden hareket eden felsefi yaklaşımlar, karmaşık varlığı basitleştirirler.
- Varlık aşamalarının çeşitliliğini görmezden gelirler.

- En alt katman, yani **MADDİ** katman ve en üst katman, **DÜŞÜNCE** katmanı tek-yanlılığa eğilimlidirler.

Determinizm (Nedensellik) ve İndeterminizm Tek-Yanlı Yaklaşımlardır.

Determinizm:

- Özgürlükle uyuşmaz. Çünkü akla ve düşünceye, belirli bir otonomi tanımaz.
- Akıllı, pasif bir organ olarak algılar. Aklın yaratıcı gücünü görmezden gelir.
- İnsan aklını, maddi koşullara teslim eder.
- Eğer her şey nedensel belirlenmiş olsaydı, insanın kendine amaç koyarak olaylara müdahale etmesi anlamsız olurdu

İndeterminizm:

- İndeterminizm için akıl, havada asılı olan bir şeydir. Aklın, varlık katmanlarına bağımlı olduğunu kabul etmez.

Özgürlük, determinizmi (nedenselliği) ortadan kaldıramaz; ama nedensel süreçlere yeni yön verebilir.

ÖnTek yanlılığa düşmeden, özgürlüğü ve nedenselliği birleştirebilmektir.

N. Hartmann'ın Ontolojisi:

Varlık Katmanları ve Bilimler

			Bilinç edinme tarzımız
Geist (Tin) Dünyası	4. Katman	Felsefe	Akıl (Us)
Ruhsal Dünya	3. Katman	Psikoloji	Tanıma (Erkennen),
Organik Dünya	2. Katman	Biyoloji	Sezgi
İnorganik Dünya	1. Katman	Fizik	Algı, Anlak (Verstand)

Bütün katmanlar için geçerli

TEMEL KATEGORİLER

Varlık katmanları	Bilimler
<i>Geist (Tin) Dünyası</i>	<i>Felsefe</i>
<i>Ruhsal Dünya</i>	<i>Psikoloji</i>
<i>Organik Dünya</i>	<i>Biyoloji</i>
<i>İnorganik Dünya</i>	<i>Fizik</i>

- Çelişki-Uyum
- Neden.-Sonuç
- Kesinti-Süreklilik
- İçsel – Dışsal
- Birlik-Çokluk
- .....

Her katmanın **kendisine özgü** kategorileri var

Geist (Tin) Dünyası	Felsefe	ÖZGÜR İRADE, bilinç, amaç
Ruhsal Dünya	Psikoloji	Duygu, sezgi, motif....
Organik Dünya	Biyoloji	Üreme-çoğalma, büyüme, beslenme, mutasyon...
İnorganik Dünya	Fizik	Zaman, mekan, süreç, oluş, durum, etki-tepki...
	<i>Bilimler</i>	<i>Kategoriler</i>

N. Hartmann'ın Ontolojisinde : Kategoriler ne anlama gelir?

Hartmann, Kategoriler ile neyi kastediyor?:

Kategoriler, verili katmanda var olan şeylerin, en önemli özelliklerini en genel AÇIKLAMA biçimleridir.

Bilindiği gibi Aristoteles ve Kant gibi filozoflar da Kategoriler geliştirdiler. Aristoteles, Varlık konusunda 10 Kategori geliştirmişti. Bu kategoriler, en genel varlığın en genel özelliklerini ifade ediyordu:

(Töz, nicelik, nitelik, ilişki, yer, zaman, konum, durum, etkinlik ve edilgenlik)

Kant 4 gruba ayrılmış 12 Kategori geliştirmişti.

Ne var ki, Kant bu kategorileri, varlıktan değil, zihinden Verstand (yani Anlak'tan) türetmişti. Oysa Hartmann, her varlık katmana ait olan özgün kategorileri, zihinden değil, varlık alanının kendisinden türetiliyor.

Katmanlar arasındaki **ilişki** sorunu

Geist (Tin) Dünyası	Felsefe	ÖZGÜR İRADE, bilinç, amaç
Ruhsal Dünya	Psikoloji	Duygu, sezgi, motif....
Organik Dünya	Biyoloji	Üreme-çoğalma, büyüme, beslenme, mutasyon...
İnorganik Dünya	Fizik	Zaman, mekan, süreç, oluş, durum, etki-tepki...

biyolojik alan kendine özgü kategorileri nedeniyle, fizik alanından belli bir bağımsızlığa sahiptir

Her i katman yalnız kendine özgü i bir şey getirir.

NOVUM (i Kategoriler

Fizik alanının kategorileri, Biyolojik alan için de geçerli.

Katmanlar arasındaki bağımlı-bağımsız olma sorunu

Geist (Tin) Dünyası	Felsefe	ÖZGÜR İRADE, bilinç, amaç
Ruhsal Dünya	Psikoloji	Duygu, sezgi, motif....
Organik Dünya	Biyoloji	Üreme-çoğalma, büyüme, beslenme, mutasyon...
İnorganik Dünya	Fizik	Zaman, mekan, süreç, oluş, durum, etki-tepki...

1. Üst katman, alt katmana bağımlıdır, ama tamamen onun tarafından belirlenmez.
2. En üst katman, daha alttaki katmanları değiştirme özgürlüğüne sahiptir.
3. En alt katmanlarda determinizm egemendir; ancak yukarıda katmanlara doğru çıkıldıkça, determinizmin etkisi azalır.
4. İnsan plan yapan ve amaç edinen bir varlık olarak, özgür faaliyetiyle isabetsiz tahminlerde bulunmak ve hata yapmak tehlikesine maruz kalır.

Üst katman, alt katmana **hem bağımlıdır, hem de bağımsızdır.**

Kategorilerin yanlış uygulanması sorunu

Geist (Tin) Dünyası	Felsefe	ÖZGÜR İRADE, bilinç, amaç
Ruhsal Dünya	Psikoloji	Duygu, sezgi, motif....
Organik Dünya	Biyoloji	Üreme-çoğalma, büyüme, beslenme, mutasyon...
İnorganik Dünya	Fizik	Zaman, mekan, süreç, oluş, durum, etki-tepki...

Not: Fizik biliminde kesin bilgi konusu bugün tartışmalı bir konudur.

1. Her varlık katmanının özel kategorileri birbirinden farklıdır. Örneğin, organik dünyanın özgün kategorilerini, diğer varlık alanlarında uygulamak bize yanlış bilgiler verir.
2. İnorganik alanda bilgiler daha kesindir. Fizik biliminin '**kesin**' bilgi vermesi, bu alanın yapısıyla ilgilidir. Ama diğer varlık alanlarından aynı kesinliği bekleyemeyiz.

Örnek: Fizikteki nedensellik ile biyolojideki nedensellik birbirinden farklıdır?
Neden ?

Nicolai Hartmann'ın i Ontolojisinin Temel kavramları?

Nicolai Hartmann'ın felsefesinin **dört temel** kavramı:

- **VARLIK--BİLGİ – ÖZGÜRLÜK - DEĞER**
- Hartmann'a göre, BİLGİ, VARLIK'ta saklı olan ve özne tarafından açığa çıkarılan bir şeydir.
- Ahlaki ve bilgisel değerlerden yoksun olan ÖZGÜRLÜK tehlikelidir.
- DEĞERLER ahlaki (iyi-kötü), estetik (güzel-çirkin), bilişsel(hakikat-manipulasyon insan eylemlerine yön veren ideel şeylerdir.
- Değerler arasında seçim yaparak, neyin iyi neyin kötü olduğuna karar vermek, DEĞER DUYGUSU ile mümkündür.
- İnsan, değerleri gerçekleştirebilir de, değerleri çiğneyebilir de.

Özgürlük Ontolojisi

Hartmann'a göre Özgürlük, geleceği önceden tasarlayarak, amaca yönelik yaratıcı eylemde bulunmak ve iradesini ortaya koymak demektir.

Dolayısıyla, Özgürlük için TANRI ve DİNİ bir kenara bırakmak gerekir. Çünkü TANRI VE DİN, özgür iradenin önünde engel teşkil ederler..,

Hartmann iki tip özgürlükten bahseder:

- Negatif Özgürlük (Bir şeyden kurtulma özgürlüğü)
- Pozitif Özgürlük (Yeni bir şey yaratma özgürlüğü)

Kısacası özgürlük, yalnızca bir şey karşı olmak demek değildir; aynı amaç edinerek alternatif yaratmak demektir.

Özgürlüğün **genişlemesi ve güçlenmesi**

Geist (Tin) Dünyası	Felsefe	ÖZGÜR İRADE, bilinç, amaç
Ruhsal Dünya	Psikoloji	Duygu, sezgi, motif....
Organik Dünya	Biyoloji	Üreme-çoğalma, büyüme, beslenme, mutasyon...
İnorganik Dünya	Fizik	Zaman, mekan, süreç, oluş, durum, etki-tepki...

Yukarıdan
aşağıya
doğru
güçlenir.

Özgürleşme
aşağıdan
yukarı doğru
genişler,

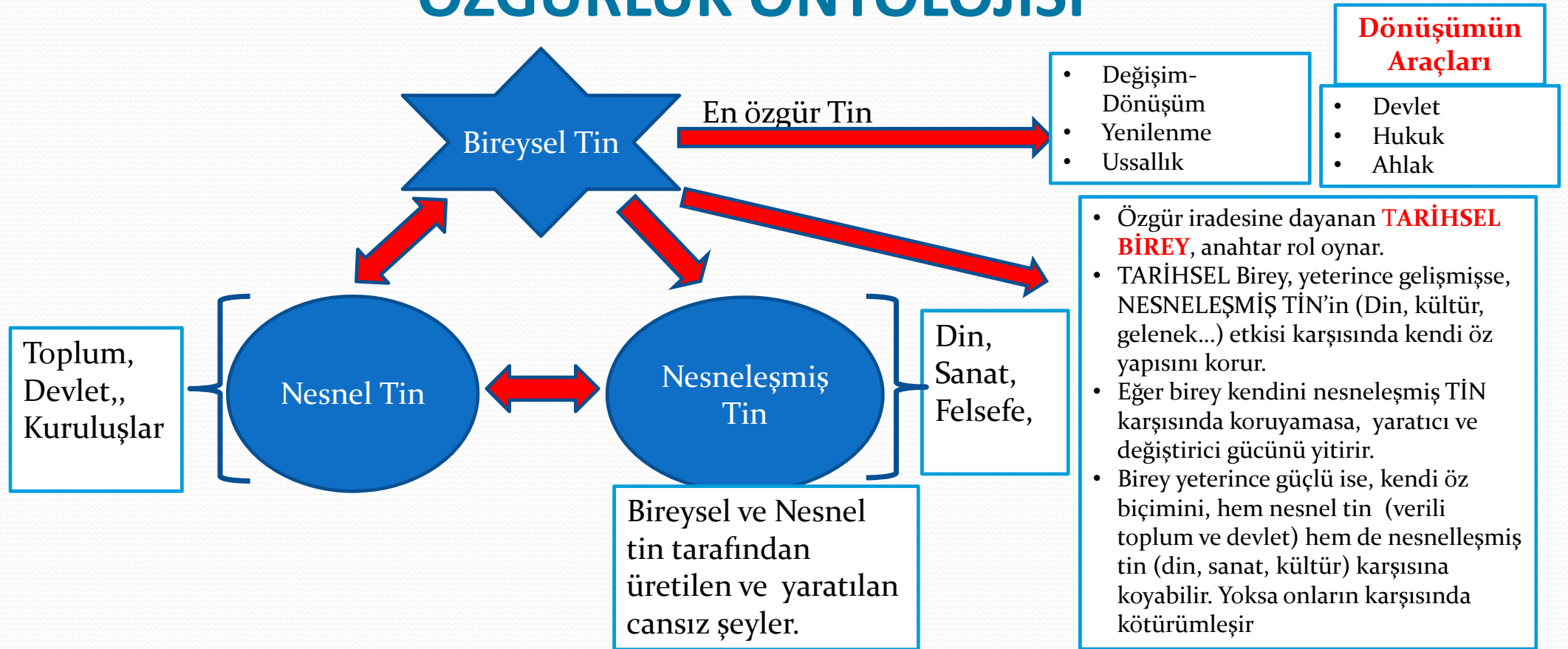
TİN KATMANI VE ÜÇ BİLEŞENİ

Mekânsız Dünya	Geist (Tin) Dünyası	4. Katman	İnsan- toplum- devlet
	Ruhsal Dünya	3. Katman	Hayvan
Mekânsal Dünya	Organik Dünya	2. Katman	Bitkiler
	İnorganik Dünya	1. Katman	Bütün Evren

Geist katmanı üç
bileşenden oluşur:

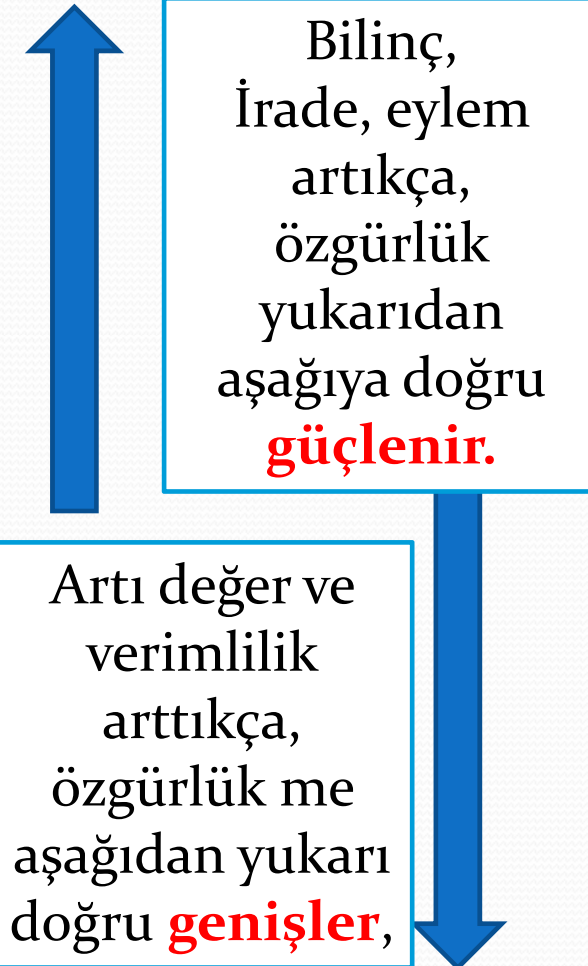
1. Bireyse Tin
2. Nesnel Tin (Devlet, Toplum)
3. Nesneleşmiş Tin (Din, hukuk, sanat, kültür)

Geist'in üç bileşeni ve ÖZGÜRLÜK ONTOLOJİSİ

Öneri

Felsefe-İdeoloji alanı	Felsefe....	ÖZGÜRLÜK, bilinç, amaç
Kültür-Sanat alanı	Kültür Bilimleri	Eğitim, Öğretim, hoşgörü.
Politik Alan	Siyasal Bilim	Adalet, eşitlik, otonomi
Ekonomik Alan	Politik Ekonomi	Artı değer, büyüme, verimlilik....
	<i>Bilimler</i>	<i>Kategoriler</i>

Özgür İrade ile Değer duygusu arasındaki ilişki

- Özgür irade her zaman doğru karar veremez. Doğru karar verebilmek için değer duygusunun tercih ettiği değerler gereklidir.
- İnsan, **değer duygusu** yoluyla ve özgür iradesiyle bu değerleri eylemlerinin ve davranışlarının determinantı yapabilir.
- İnsan, **değer** olarak neyi duyarsa ona göre amaç oluşturabilir ve onu gerçekliğe uygulayabilir.
- Davranışın ahlaki değer kalitesi arttıkça düşünce geliştirmekte ve bilinç düzeyi yükseldikçe özgürlük artmaktadır .

Değer duygusu ve Değer Katmanları

Hartmann açısından 'Değer Duygusu' ve 'Değer Katmanları', insanların davranış ve eylemlerini belirleyen şeylerdir.

Değer duygusu ne demek?

İnsanın iradesine yön veren değerlerdir. Ki bu değerler de çeşitli katmanlardan oluşur.

Değer Katmanları:

- 1) İyi değerler : Nesneye dayanan değerler (hoş, yararlı, kullanışlı)
  - 2) Zevke yönelik değerler (hoş değerler)
  - 3) Dirimsel (Vital) değerler: Canlılık veren değerler
  - 4) Ahlaki değerler (iyi ,kötü)
  - 5) Estetik değerler (güzel, çirkin)
  - 6) Bilgisel değerler (hakikat)
- İnsan, değer katmanlarından bazılarını veya hepsini tercih ederek eylemlerine yön verir.
  - İnsan, değerleri gerçekliğe taşıyan , dünyaya getiren varlıktır.
  - İnsan, seçtiği değerler ile dünyaya anlam kazandıran varlıktır.
  - **BİREYSEL TİN (Önderler, bilimde keşif yapanlar, felsefede yeni düşünce ortaya koyanlar), tüm dönüşümlerin, değişimlerin başlatıcısıdır. (Örnek: Yuvarlak Kaya)**

KISA ÖZET:

Hartmann'ın i Ontolojisinin bazı önemli noktaları:

- Real Varlık ve İdeal varlıklar arasında ayırım yapmasıdır.
- Ontolojinin önemli özelliği, varlığı bütün genelliği içinde değil, daha somut empirik varlık alanlara ayırarak, ele almasıdır.
- Varlığı, birbiri üzerinde yükselen 4 Katmana (İnorganik, Organik, Psikolojik ve Tinsel) ayırmasıdır. Nasıl ki, 4 katlı bir evde, zemin kat olmadan, diğer katlar olmasa, varlık katmanlarında da durum aynıdır.
- Ontoloji, her katmanın özelliklerine göre kategoriler saptar..
- Bilginin varlıkta içerilmiş olduğunu ileri sürmesi ve bu içeriğin özne tarafından açığa çıkarıldığına dikkat çekmesidir. Böylece, bilgi, hem içkin hem de varlığa yöneldiği için aşkındır. Yani bilgi, varlık ile varlığı kavramaya çalışan özne arasındaki ilişkidir.
- Tin katmanı, özgürlük katmanıdır. Özgürlük, her zaman yeni bir şey yaratmak demektir.
- İnsan değer duygusu aracılığıyla yaşama değerler katan ve anlam kazandıran varlıktır..

Son

Sabrınız için teşekkürler.